

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	16 ต.ค. 2554	21	7397	5

ซอยเรื่อง
เมืองล้านนา
ปีที่ ๑๓

เพลงซอ ล้านนา

ศิลปะ

การแสดงพื้นเมืองของชาวล้านนานั้นมีอยู่มากมายหลายชนิด ทั้งการแสดงฟ้อนรำที่ต้องอาศัยความงดงามอ่อนช้อยของร่างกาย รวมไปถึงการเล่นดนตรีพื้นเมืองที่มีความนุ่มนวลไพเราะ แต่มีการแสดงพื้นเมืองชนิดหนึ่งที่ผู้แสดงจะต้องอาศัยไหวพริบปฏิภาณพูดจาโต้ตอบกันในลักษณะคล้องจอง การแสดงดังกล่าวก็คือ “ซอพื้นเมือง” ซึ่งถือได้ว่าเป็นที่นิยมในหมู่คนเมืองอย่างแพร่หลาย

นอกจาก “ซอพื้นเมือง” ที่เป็นที่นิยมของคนทั่วไปแล้ว ในล้านนายังมีการจัดยอย อื้อ เพลงคำเมือง การอู้คำกำเควือ การอู้สาวปะเก่า ซึ่งมีการใช้ภาษาที่สละสลวย มีท่วงทำนองที่ไพเราะสนุกสนาน อาจกล่าวได้ว่าภาษาเหล่านี้เป็นคำพูดที่มีทำนองก็ว่าได้

การซอเป็นการขับขานของคนล้านนาที่มีอยู่คู่กับสังคมและวิถีชีวิตมาช้านาน ซึ่งหากจะค้นหาถึงต้นกำเนิดว่า “เพลงซอ” เกิดขึ้นในยุคสมัยใด ก็ยังไม่สามารถระบุวันเวลาได้แน่ชัด แต่จากหลักฐานในหนังสือลิลิตพระลอก็พบว่า มีมาตั้งแต่สมัยนั้นแล้ว โดยเป็นการขอประกาศความงามของพระเพื่อน พระแพง ซึ่งหากสืบมาจากสมัยนั้นจนถึงปัจจุบันก็เป็นเวลาหลายร้อยปี นอกจากนั้นในหลักฐานอักษรธรรมโบราณยัง

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	16 มี.ค. 2554	21	7397	5

ได้กล่าวถึงการขอพื้นเมืองในงานเฉลิมฉลองพระวิหาร สมัยของพญาอโศก
จึงอาจจะกล่าวได้ว่า ขอพื้นเมืองนั้นมีมาตั้งแต่อดีตเมื่อหลายร้อยปีมาแล้ว

ขอพื้นเมืองในปัจจุบันได้แบ่งประเภทของการขอออกเป็นหลาย
ประเภทและจะเรียกชื่อของแต่ละชนิดไม่เหมือนกัน การนำมาใช้งานก็จะ
ต่างกันด้วย บุญศรี รัตน์ คิลปินขอพื้นเมืองซึ่งได้อนุรักษ์การขอเอาไว้
กล่าวว่า การขอของคนพื้นเมืองนั้นแบ่งออกเป็นหลายทำนอง แต่ละ
ทำนองก็จะใช้ขอในโอกาสที่ต่างกัน เช่น ทำนองตั้งเชียงใหม่ จะใช้ขอ
เป็นบทแรกของการขอ นอกจากนั้นก็จะมีทำนองจะปู ทำนองระไม้ ทำนอง
อือ ทำนองเจ้าสุพรรณางบัวคำและทำนองล่องน่าน เป็นต้น

ปัจจุบัน ขอพื้นเมืองได้มีการพัฒนารูปแบบการแสดงไปจากอดีต
อย่างมาก รูปแบบของการขอในปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบด้วยกัน หาก
จะแบ่งรูปแบบของการขอในปัจจุบัน พบว่ามีด้วยกัน 2 รูปแบบคือ การ
ขอแบบดั้งเดิมและการขอประยุกต์ เช่นในอดีตเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบ
การขอแต่เดิมมีเพียงปี่อย่างเดียว ต่อมาในช่วงปี พ.ศ.2520 ได้เริ่มมี
การนำซึ่งเข้ามาใช้แทนปี่แม่จากรูปแบบของการขอเข้าปี่ธรรมดาก็เริ่มมี
ขอเข้าซึ่ง ขณะเดียวกันในยุคนั้นเครื่องขยายเสียงเริ่มแพร่หลายมากขึ้น
ช่วงขอ จึงเริ่มมีการใช้ไมโครโฟนและเครื่องขยายเสียงในการขอ ตั้งแต่

นั้นมาเมื่อมีการขอที่ไหนช่วงขอก็นิยมใช้เครื่อง
ขยายเสียงและไมโครโฟนในการขอมาจนถึง
ปัจจุบัน

ต่อมาก็เริ่มมีการขออีกรูปแบบหนึ่งคือ
“ละครขอ” เรื่องแรกก็นำมาทำเป็นละครขอ
เมื่อยุค 20 กว่าปีก่อนคือ ขอเรื่อน้ำดาเมีย
หลวง แอ้วสาวเมืองพร้าว ขอกำระแหง โดย
พ่อครูบุญศรี สันเหมือง และแม่บัวซอน เมือง

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	16 มี.ค. 2554	21	7397	5

พริ้ว หลังจากนั้นมาละครซอกก็เริ่มแพร่หลายและมีคณะละครซอกเกิดขึ้นมาหลายคณะ ละครซอกสมัยแรกๆ จะเป็น การแสดงละครเพียงอย่างเดียวไม่มีอะไรมาผสมผสาน แต่พอเริ่มมีการแข่งขันละครซอกของคณะต่างๆ มากขึ้น ก็เริ่มมีการผสมผสานรูปแบบการแสดงใหม่ มีการนำดนตรีเข้าร่วม โดยพ่อครูกวนดา เชียงดา เป็นคนริเริ่มนำเอาเครื่องอิเล็กทรอนิกส์เข้าไปเล่นในคณะละครซอกศรีสมเพชร 2 จากนั้นมาละครซอกเกือบทุกคณะมีการนำเอาอิเล็กทรอนิกส์เข้าไปในการแสดง

จากรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงของซอกพื้นเมืองนี้เอง จึงทำให้ซอกซอ

มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการซอกไปด้วย พบว่าในช่วงนี้มีการซอกในรูปแบบใหม่เกิดขึ้น เป็นการซอกกับอิเล็กทรอนิกส์ เรียกว่า “ซอกสตริง” จากซอกสตริงก็มีการอัดเทปและวงดนตรีที่เกิดขึ้นในช่วงนั้นจะต้องมีการนำซอกสตริงไปเล่นในงานแสดงด้วย

ส่วนรูปแบบของการซอกในงานต่างๆ จากเดิมที่มีซอกเพียงคู่เดียวซอกตลอดทั้งวัน โดยแบ่งเนื้อหาการแสดงออกเป็น 3 ช่วงตามกลุ่มผู้ฟัง คือ ในช่วงเช้า เป็นการซอกข่าวการรายงาน ซอกปัดเคราะห์ ซอกบันพร ในช่วงบ่ายจะเป็นการซอกแนวสนุกสนานเอาใจหนุ่มสาวส่วนในช่วงค่ำจะมีซอกประกอบเพลง ประกอบดนตรีสอดแทรก แต่ในระยะหลังๆ เนื่องจากเหลือซอกซอรุ่นเก่าไม่มาก จึงต้องมีการแบ่งภาคโดยเอาซอกซอรุ่นใหม่

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	16 ต.ค. 2554	21	7397	5

การขอในปัจจุบันมีการเปิดโอกาสให้
ช่างซ่อมรุ่นใหม่ได้แสดงในงานร่วมกับพ่อ
ครูแม่ครูของตน ซึ่งเป็นความพยายาม
ของพ่อครูแม่ครูที่จะผลักดันให้ช่างซ่อม
ใหม่ หรือลูกศิษย์ของตนมีประสบการณ์ใน
การแสดงมากขึ้น จากเดิมที่ช่างซ่อมใหม่
จะมีหน้าที่เป็นเพียงคนติดตามพ่อครูแม่
ครูไปตามงานต่างๆ แต่ไม่มีโอกาสร่วม
ขอในงานเหล่านั้น

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	16 ต.ค. 2554	21	7397	5

เข้ามาช่วยอีก 1-2 คู่เพื่อมาสอนในช่วงบ่าย ส่วนช่างซ่อมรุ่นเก่าก็จะมาขอ
ฮ้างการฮ้างงาน ซอประวัตินาน เป็นต้น ในช่วงบ่าย 3-5 โมงก็จะมีช่างซ่อม
รุ่นใหม่ทีพอรู้เชิงและมีลูกเล่นในการขอให้ความสนุกสนาน บันเทิง ในช่วง
สุดท้ายของรายการมีการเอาเพลงลูกทุ่งสมัยใหม่มาร้องในงานพร้อมกับ
กับอิเล็กทรอนิกส์

การขอในปัจจุบันมีการเปิดโอกาสให้ช่างซ่อมรุ่นใหม่ได้แสดงในงาน
ร่วมกับพ่อครูแม่ครูของตน ซึ่งเป็นความพยายามของพ่อครูแม่ครูที่จะ
ผลักดันให้ช่างซ่อมรุ่นใหม่หรือลูกศิษย์ของตนมีประสบการณ์ในการแสดง
มากขึ้น จากเดิมที่ช่างซ่อมรุ่นใหม่จะมีหน้าที่เป็นเพียงคนติดตามพ่อครูแม่
ครูไปตามงานต่างๆ แต่ไม่มีโอกาสร่วมขอในงานเหล่านั้น

นอกจากนั้นเครื่องดนตรีสำคัญที่ใช้ประกอบการขอของเชียงใหม่
ได้แก่ ปี่และซิง ซึ่งเครื่องดนตรีทั้งสองนับว่ามีความสำคัญคู่กับการขอมา
โดยตลอด ทำให้การขอของช่างซอราบรีน สนุกสนาน บางครั้งยังพบว่า
หากช่างปี่ไม่สามารถบรรเลงหรือประสานเสียงปี่ให้เข้ากันได้ การขอก็
จะเกิดความติดขัด ปี่ที่ใช้ในการขอนั้นจะใช้เป็นชุดเรียกว่า “ปี่จุม” บรรเลง
ร่วมกันเป็นวงเรียก “วงปี่จุม” ในสมัยก่อนจะมีปี่ที่เล่น 3 เล่มคือ ปี่ก้อย
ปี่กลางและปี่แม่ แต่ในปัจจุบันวงปี่จุมที่ร่วมกับคณะขอประกอบด้วยเครื่อง
ดนตรี 4 ชิ้น คือ ปี่ก้อย ปี่กลาง ปี่ดัด และซิง

อย่างไรก็ตามทิศทางการอนุรักษ์ขอพื้นเมืองในปัจจุบันถูก
กระแสของดนตรีสมัยใหม่และละครโทรทัศน์เข้ามาบดบัง จนทำให้ขอพื้น
เมืองอันเป็นศิลปะทรงคุณค่าเก่าแก่ของล้านนา กำลังถูกลบเลือนไปจาก
ความทรงจำของคนในปัจจุบัน คุณค่าและความสำคัญของขอพื้นเมืองที่
เคยมีมาในอดีต หากไม่ได้รับการอนุรักษ์รักษาและถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นใหม่
แล้ว บางทีขอพื้นเมืองอาจจะหลงเหลืออยู่เพียงแคในเทพาคาเซทก็เป็นได้

จักรพงษ์ คำบุญเรือง

jakpong@chiangmainews.co.th